

TRANSCRIPCIÓ PROPOSADA

AHC (ACJ) «14» núm. 6.

TESTAMENT DE BERENGUER JULIANA.
ANY 1470

In nomine Domini Ego Berengarius Juliana uxoris Casp de Clon
qui testatur coram vobis et non tamem hunc et hunc non
que videtur
comentari
ultime
meum
rassu
Moulor
nigque piam
aliquid factum
rum in aliorum
pleat et exequatur
finitatem meam

In primo quidem vobis omnia volo et mando quod amicus meus
que die obitus mei defuncti videretur quod non
tunc non tenet
et deplano secundum
et deinde in
id est legibus documentis.

Et ego autem vultum meum non de rebus parochie sancti Ely
licti de Castellano que sepulchrum fiat ad ordinationem
morum. Animo quidem michi de bonis meis pro quibus
et pro expensis sepulchri meo et quibusdam legatis
enodis decem libras monete Barcinonensis. Sepulchrum
Marie de Monte arvalo pro curia unius miter pro
de vobis solidos. Et capelle sancte Agnetis anam
re Maria de les vobis anam solidos. Et capelle
Michaelis date vobis de Castellano anam solidos. Et
Marie de Castellano anam solidos. Et capelle
Clasica anam solidos. Et capelle sancte Anacle
sancti solidos. Item volo celebrari per
sancti Anacle de illa ecclesia et pro illis
solidos redam vero distans de
et capite meo et legatis
mei in pro curia ad

TRANSCRIPCIÓ PROPOSADA

In nomine Domini Ego Berengarius Juliana termini Castri de Clascari egritudine corporali opressus in meo tamen bono et pleno sensu sanaque integra memoria cum firma loquela existens meum facio et ordino testamentum in quo meos eligo manumissores¹ et huius mei testamenti seu ultime voluntatis mee exequutores Anticum Juliana aliter Truyas fratrem meum Anthonium Montlor auunculum meum parochie sancti Petri de Terrassia Petrum Maduxer parochie sancti Juliani Daltura et Jacobum Montlor² termini castri de sancto Minato quos ut carius possum deprecor eisque plenam tribuo facultatem quod si continget me mori priusquam aliud faciam seu ordinem testamentum ipsi omnes aut tres dos et unus eorum in aliorum absentia vel defectu compleant seu exequantur seu compleat et exequatur hoc meum ultimum testamentum seu hanc ultimam voluntatem meam ut infra invenerint ordinatum.

Inprimo quidem et ante omnia uolo et mando quod omnia debita que die obitus mei debeam solvantur omnesque iniurie³ ad quarum restitutionem teneat restituantur de bonis meis breuiter simpliciter summarie et deplano secundum Dominum Deum et forum anime prout ut ipsa debita ipseque iniurie probari uel hostendi peterunt per testes infrascripta uel alia legitima documenta.

Eligo autem sepulturam corpori meo in ecclesia parochie sancti Ffelicis de Castellario que sepulturam fiat ad ordinationem vistorum manumissorum meorum. Assummo quidem michi de bonis meis pro anima mea et pro expensio sepulture mee ac quibusdam legatis infrascriptis piis soluendis decem libras⁴ monete Barchinonensis. Dequibus dimitto ecclesie sancte Marie de Monte serrato pro caritate unius misse pro anima mea celebrande unum solidum.⁴ Et capelle sancte Agnetis unum solidum. Et capelle sancte Marie de les arenes unum solidum.² Et altari sancti Ffelicis de Castellar pro caritate unius misse ibidem celebrande unum solidum. Et altari sancti Michaelis dicte ecclesie de Castellario unum solidum. Et Capelle sancte Marie de Castellar unum solidum.² Et capelle sancte Barbere Castri de Clascari unum solidum. Et capelle sancti Aciscli⁵ termini Castri de Castellar unum solidum. Item uolo celebrari pro anima mea triginta tres missas sancti Amatoris in illa ecclesia et per illos presbiteros quam et quos dicti manumissores mei uoluerint pro quarum caritate largiri uolo triginta tres solidos residuum uero dictarum decem librarum solutis expensis sepulture et capitis anni⁶ ac legatis suprascriptis largiatur et distribuatur pro anima mea in piis causis ad cognitionem dictorum manumissorum meorum.

Item recognosco domine Johanne uxori mee dotem suam et sponsalium sineum ut in instrumentis nuptialibus continetur que dos est quin-

dequim libre dicte monete quas sibi solui uolo. Item dimito ipsam dominam Johannam uxorem meam dominam potentem et usufructuariam⁷ omnium et singulorum bonorum meorum ipsa stante et uiuente caste et sine uiro degno usufructu teneatur ipsa uxor mea providere filiis meis infrascriptis ac Gabrieli Juliana patri meo inomnibus et singulis uictui eorum necessariis in sanitate et infirmitate. Post obitum uero scium dictus usufructus sit finitus et proprietati bonorum meorum consolidetur. Item dimito ipsi domine Johanne uxori me quinquaginta solidos.

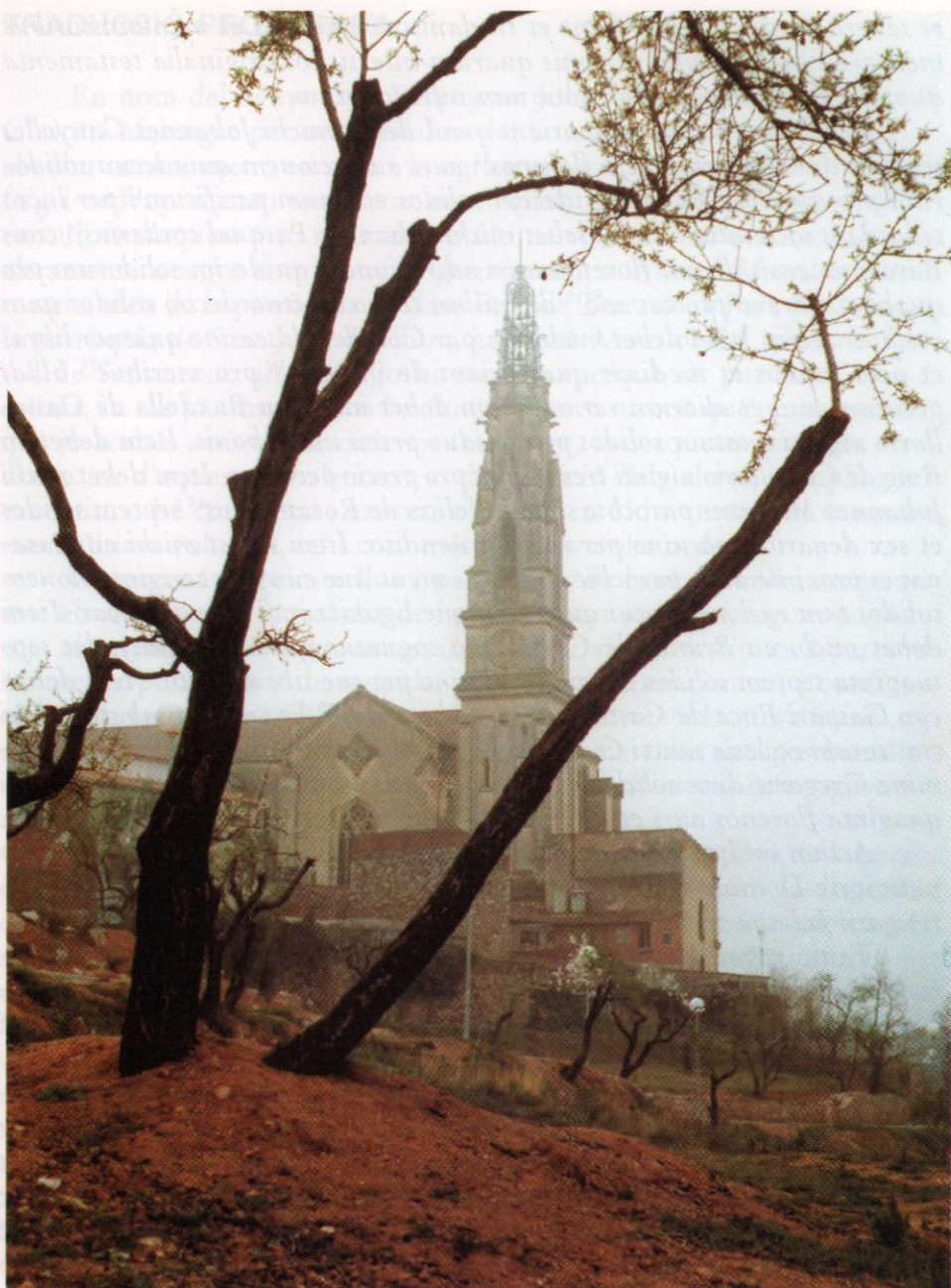
Item dimito filie mee cuius nomen ignoro cum nuper nata sit iure institucionis⁸ et pro legitima et alio quocumque iure in bonis meis sibi competente uiginti libras monete Barchinone que sibi tradantur cum uiro nubat. Interim uero uolo quod smercentur⁹ incensuali aut aliis redditibus in loco tuto et securo et fructus inde percipiendi sint et succedant in augmentum dotis dicte filie mee. Uerum si dicta filia mea decesserit in pupillari etate uel priusquam uiro nubat reuertatur predictum legatum heredi meo. Si uero postquam nupta sit decesserit quandocumque sine liberis legitimis et naturalibus² medietas predictorum reuertatur heredi meo et de residua medietate possit testari et suas facere voluntates.

Item dimito cuilibet dictorum manumissorum meorum pro onere manumissorie quinque solidos. Item dimito dicto Gabrieli Juliana patri meo quinque solidos. Item dimito Ffrancisco Sales de sancto Juliano Daltura duodecim denarios.

Omnia uero alia bona mea mobilia et immobilia ac iura uniuersa uoces uires et actiones meas quascumque quecumque sint et ubicumque dimito et concedo Gaspari filio meo instituendo ipsum Gasparem filium meum michi heredem uniuersalem. Uerum si dictus Gaspar filius meus michi heres non erit eo quia noluerit uel non poterit seu ubiheres erit et decesserit in pupillari etate uel postea quandocumque sine liberis de legitimo et carnali matrimonio genitum substituo sibi et michi heredem instituo dictam filiam meam et si forte... dicta filia mea michi heres non erit eo quia noluerit uel non poterit aut si michi heres erit et decesserit in pupillari etate uel posteaquam quandocumque sine liberis de legitimo et carnali matrimonio genitis substituo sibi et dicto Gaspari et michi heredem instituo dictum Anticum Juliana aliter Truyas fratrem meum ad omnes eius uoluntates libere faciendas.

Insuper do et asigno dictis filio et filie meis intutores et suo tempore curatores dictos Anticum Truyas fratrem meum et Petrum Maduxer qui personas et bona ipsorum regant, tueantur administrent ut de eis confido.

Hec est autem ultima uoluntas mea quam uolo habere iure testamenti que si non ualeat aut ualere non poterit iure testamenti saluum ualeat iure codicillorum¹⁰ seu alterius ultime uoluntatis aut illo pociori iure quo ualere

*Nom actual: Parròquia de Sant Esteve de Castellar
(sota la qual hi ha les restes de l'antiga capella de Sant Iscle i de Santa Victòria).
Nom documentat: et capelle Sancti Aciscli termini Castri de Castellar
(7) AHC (ACJ) «14» núm. 6. Fotografia: J. Garròs*

et tenere possit. De qua fiant et tradantur heredibus et manumissoribus meis predictis aliisque personis quarum intersit tot originalia testamenta quot habere uoluerint per notarium infrascriptum.

Item pono hic ad memoriam quod debet michi Johannes Canyelles termini de Clascarino octo florenos¹¹ auri ad rationem quindecim solidorum pro quolibet floreno et decem solidos et unum pacificum¹² per lucro cuiusdam societatis.¹³ Item debet michi Johannes Pasqual corderius¹⁴ ciuis Barchinonensis decem florenos auri ad rationem quidecim solidorum pro quolibet floreno pro cavado¹⁵ de quibus teneo quatuordecim solidos quos michi tradidit. Item debet michi Gaspar Coll de Clascarino quatuor libras et octo solidos et mediam quarteriam de mestall¹⁶ pro meribus¹⁷ bladi pecorum uini et aliorum rerum. Item debet michi en Buadella de Castellario uiginti quatuor solidos pro residuo precii unius bouis. Item debet en Roig de Castellario uiginti tres solidos pro precio pecorum. Item debet michi Johannes Maduxer parochie sancti Ffelicis de Rocamynlas¹⁸ septem solidos et sex denarios pro uino per me sibi uendito. Item debet michi en Casanoves proxime dicte parochie cognatus meus siue cunyadet triginta nouem solidos tam racione mutui quam racione ligonitzandi siue de cavar. Item debet michi en Brunet de Castellario cognatus meus siue cunyadet septuaginta septem solidos pro palea et uino per me sibi uendito. Item debeo ego Gaspari Roca de Castellar unum ducatum.¹⁹ Et cuidam sabaterio qui stat coram ecclesia sancti Cucuphatis barchinonensis unum solidum. Et domine Gregorie duos solidos. Item teneo indomo mea in manso meo quinquaginta florenos auri et quingenta regalia²⁰ argenti.

Actum est hoc Barchinone die uicesima sexta mensis Ianuarii anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo. Signum Berengarii Juliana testatoris predicti. Qui hec laudo concedo et firmo.

Testes rogati huius testamenti sunt Benedictus Nadal basterius. Johannes Pasqual corderius ciues Barchinonenses, Johannes Canyelles termini Castri de Castellario et Bernardus de Torrent pregon parochie sancti Michaelis de Uiuer diocesis Urgellensis.

Signum Anthonii Michaelis auctoritate regia notarii publici Barchinone. Qui premissis testamentaris dispositionis rogatus interfuit. Hecque scribi fecit et clausit. Cum litteris superpositis in lineis secunda ubi dicit Montlor. VI Et capelle sancte Marie de les Arenes unum solidum. VII Et capelle sancte Marie de Castellar unum solidum. Et XII legitimis et naturalibus;

Revers: Testament den Berenguer Juliana de Castellar.

TRADUCCIÓ PROPOSADA

En nom del Senyor, Jo Berenguer Juliana del terme de Castell de Clascarí afeixugat per una malaltia del cos, no obstant en el meu bo i absolut coneixement, en sana i íntegra memòria i dotat de ferma paraula, faig i ordeno el meu testament en el qual trio els meus marmessors¹ i executors d'aquest meu testament o última voluntat meva a Antic Juliana altrament conegut com Truyàs, germà meu, a Antoni Montlor,² oncle matern meu de la parròquia de Sant Pere de Terrassa, a Pere Maduxer de la parròquia de Sant Julià d'Altura, i a Jacob Montlor del terme de Castell de Sentmenat, als quals jo ho suplico, perquè els puc tenir en més estima; i a ells jo atorgo plena facultat perquè si succeís que em mori abans que jo acabés això o que ordenés testament, tots aquests mateixos, tres, dos o un d'aquests en absència o desaparició dels altres, compleixin o executin, o bé compleixi i executi aquest meu últim testament o aquesta meva última voluntat, tal i com més avall es troba ordenat.

Certament en primer lloc i per davant de la resta, vull i mano que tots els deutes que fins al dia de la meva mort jo degui, siguin pagats, i tots els greuges³ que sigui necessari restituir siguin restituits a partir de les meves possessions de seguida, per separat, sumàriament i confidencialment, segons ho vol el Senyor Déu i, conforme a la meva ànima, tenint en compte que els mateixos deutes i els mateixos greuges han d'intentar ser provats o demostrats a través dels testimonis infrasingants o altres documents legals.

Trio, a més a més, una tomba per al meu cos a l'església de la parròquia de Sant Feliu de Castellar, la qual sigui triada segons la disposició d'aquests meus marmessors. Assumeixo certament d'entre les meves possessions per a la meva ànima, per al pagament de la meva sepultura i per a pagar als pietosos llegataris més avall escrits, deu lliures⁴ en moneda de Barcelona. De les quals deixo a l'església de Santa Maria de Montserrat un sou⁴ destinat a caritat únicament, a fi de què es celebri una missa per a la meva ànima. I a la capella de Santa Agnès un sou. I a la capella de santa Maria de les Arenes un sou. I a l'altar de Sant Feliu de Castellar un sou destinat a caritat per a celebrar una missa allí mateix. I a l'altar de Sant Miquel de la dita església de Castellar un sou. I a la capella de Santa Maria de Castellar un sou.² I a la capella de Santa Bàrbara del Castell de Clascarí un sou. I a la capella de Sant Iscle⁵ del terme de Castell de Castellar un sou. També vull que siguin celebrades per a la meva ànima trenta tres misses en aquella església de Sant Amador i per aquells preveres, els quals o el qual els meus anomenats marmessors vulguin, per a la caritat generosa dels quals vull trenta tres sous més. Però la part restant de

les deu lliures dites ja, utilitzades per al pagament de la meva tomba, el meu cap d'any,⁶ i per als llegataris més amunt escrits, vull que siguin generosament repartides i distribuïdes en causes pietoses en favor de la meva ànima segons el seny dels meus anomenats marmessors.

També li reconeixo a la senyora Joana, esposa meva, la seva dot i la bossa dels esponsalícis, tal i com en les actes nupcials que són dos, està contingut: quinze lliures en la dita moneda les quals jo li vull pagar. També dispo a la mateixa senyora Joana, esposa meva, com a senyora potentada i usufructuària⁷ de totes i cada una de les meves possessions, estant ella viva, vivint castament i sense home digne com a usufructuari, tenint l'obligació aquesta esposa meva de proveir als meus fills més avall registrats i a Gabriel Juliana, pare meu, totes i cada una de les necessitats d'aliment d'aquests en la salut i en la malaltia. Però que el dit usufructuari sigui consolidat en la propietat de les meves possessions després que la meva desaparició sigui coneguda. També deixo a la mateixa senyora Joana, esposa meva, cinquanta sous.

També deixo a la meva filla, el nom de la qual ignoro perquè va néixer fa poc amb el dret de la institució,⁸ amb disposicions legals i qualsevol altre dret que li sigui competent envers les meves possessions, vint lliures en moneda de Barcelona que li seran lliurades quan es casi. Mentrestant, però, vull que siguin invertides⁹ en censos o altres rendes en un lloc fiable i segur i en el qual el fruit a rebre sigui i esdevingui per a augment de la dot de la meva filla. Però si la dita filla meva morís en edat pupil·lar o abans que es casés, el prebit llegat revertexi envers el meu hereu. Però si després que sigui casada morís en el moment que sigui, sense fills legítims i naturals,² que la meitat del prebit revertexi envers el meu hereu i la meitat restant pugui testar-la i fer-ne la seva voluntat.

També deixo a qualsevol dels dits marmessors meus per la càrrega marmessora cinc sous. També deixo al dit Gabriel Juliana, pare meu, cinc sous. També deixo a Francesc Sales de Sant Julià d'Altura dotze diners.

Però totes les altres possessions meves mobles i immobles i els drets universals, paraules donades als homes i accions meves, qualsevol que sigui, quina sigui i on sigui, les deixo a Gaspar, fill meu, instituint al dit Gaspar mateix, fill meu, el meu hereu universal. Però si el dit Gaspar, fill meu, no sigués el meu hereu perquè no volgués o bé no pogués perquè quan hereu fos, morís en edat pupil·lar o posteriorment en qualsevol moment sense fills de legítim i carnal matrimoni nascuts, el substitueixo a ell i institueixo el meu hereu a la meva filla ja anomenada i si per atzar ... la dita filla meva el meu hereu no fos perquè no volgués o no pogués o bé si el meu hereu fos i morís en edat pupil·lar o posteriorment en qualsevol moment sense fills de legítim i carnal matrimoni nascuts, la substi-

Nom actual: Capella de Santa Bàrbara.
Nom documentat: et capelle Sancte Barbere Castri de Clascari
(7) AHC (ACJ) «14» núm. 6. Fotografia: J. Garròs

tueixo a ella i al dit Gaspar, i institueixo el meu hereu al dit Antic Juliana, altrament conegut com Truyàs, germà meu, per tal que faci totes les seves voluntats.

A més a més dono i assigno als meus anomenats ja fill i filla com a tutors i en el seu moment vigilants, a Antic Juliana Truyàs, germà meu, i a Pere Maduxer, els quals les persones i possessions d'aquests han de mantenir, vigilar i administrar, perquè en ells confio.

Aquesta és doncs, la meva última voluntat que jo vull que tingui força de testament que si no valgués o no pogués valer com a segur dret de testament, valgui com a dret codicil·lar¹⁰ o altrament com a última voluntat o altre dret millor que pugui valer o servir. A partir d'aquí hi hagi i siguin lliurats als meus hereus i als meus marmessors ja anomenats i a més a més, a les persones que estiguin presents, tants testaments originals com vulguin tenir a través del notari més avall anotat.

També poso aquí per tal que sigui recordat, que Joan Canyelles del terme de Clascarí em deu vuit florins¹¹ d'or a raó de quinze sous per cada florí, deu sous i un pacífic¹² com a benefici del nostre pacte.¹³ També em deu Joan Pasqual corder,¹⁴ ciutadà de Barcelona, deu florins a raó de quinze sous per cada florí per una cavada¹⁵ dels quals tinc catorze sous que em va tornar. També em deu Gaspar Coll de Clascarí quatre lliures i vuit sous, i mitja quartera de mestall¹⁶ per mesures¹⁷ de blat, per ramat, per vi i altres coses. També em deu en Buadella de Castellar vint-i-quatre sous per la resta del preu d'un bou. També em deu en Roig de Castellar vint-i-tres sous pel preu de bestiar. També em deu Joan Maduxer de la parròquia de Sant Feliu de Rocamynles¹⁸ set sous i sis diners pel vi per mi a ell venut. També em deu en Casanoves, pròxim a la dita parròquia, parent meu o cunyat, trenta nou sous tant per raó d'un préstec com per raó d'una aixada confiada per a cavar. També em deu en Brunet de Castellar, parent meu o cunyat, setanta set sous per palla i vi per mi a ell venuts. També dec jo a Gaspar Roca de Castellar un ducat.¹⁹ I a un sabater que està davant l'església de Sant Cugat* a Barcelona un sou. I a la senyora Gregòria dos sous. També tinc a casa meva en el meu mas cinquanta florins d'or i cinc-cents rals²⁰ d'argent.

L'acta d'aquest document fou feta a Barcelona el dia vint-i-sis del mes de gener de l'any a partir del naixement del Senyor 1470. Signa Berenguer Juliana testador del predit, el qual ho lloa, concedeix i firma.

Testimonis cridats a aquest testament són Benedicte Nadal baster, Joan Pasqual corder, ciutadà de Barcelona, Joan Canyelles del terme de

* Possiblement, Sant Cugat del Rec o del Camí.

NOTES

1. Persona nomenada pel causant per tal que tingui cura de complir i d'executar la seva darrera voluntat.

2. En l'original està superposat per omisió del propi escriptent, tal i com ell mateix dona fe en les clàusules finals del manuscrit.

3. Ofensa feta al nom, a l'honor d'algú altre amb paraules o actes. Sembla que, en el context general del paràgraf, pot fer referència principalment a actes econòmics però també a morals.

4. Vegeu nota 7 d'AHC (ACJ) «14-15» núm. 14.

5. Referència a l'antiga Capella de Sant Iscle i Santa Victòria, situada sota l'actual Parròquia de Sant Esteve de Castellar.

6. Record anual del mort el dia de cap d'any.

7. Persona que gaudeix de la cosa d'altri, la posseeix, la usa i en percep els fruits, però l'ha de conservar en la forma i la substància que tenia quan va rebre el dret d'usdefruit.

8. Sembla que faria referència a la institució del matrimoni.

9. Lectura proposada a partir del verb català esmerçar.

10. Disposició d'última voluntat en la qual, sense solemnitats especials, hom modifica, aclareix o revoca el que ha estat establert en testament.

11. El florí intentava imitar la moneda de Florència quan, l'any 1346, Pere III va donar-li una llei de 18 quirats i una talla de 68. Aquesta fou una moneda que va anar rebaixant la seva llei. Cap al 1480 va ser substituït pel ducat d'or. El seu valor va acabar sent de 13 sous. És una curiositat que, fins i tot en un testament com aquest, es vegi la devaluació que va anar patint aquesta moneda al llarg dels anys, ja que els pagesos mateixos fixaven en sous el valor del florí abans d'acceptar la moneda. En el cas present era de quinze sous. Concorda així amb les dates, ja que encara no ha arribat als tretze sous amb els que va ser substituït.

12. Espècie monetària d'or barcelonesa, creada pel rei Pere IV l'any 1465 amb 2,94 gr d'or, amb talla de 68 peces per marc, i llei de vint quirats. Al mercat tenia un valor de vint sous.

13. Podem entendre el llatí *societas* com un pacte entre dos pagesos per obtenir beneficis d'alguna de les seves feines. El comerç és florent en aquest moment i potser aquests dos pagesos havien creat una societat. En tot cas, el pacte és sinònim de negoci.

14. Fabricant de cordes amb budells d'animals.

15. Antiga mesura de vi.

16. Mescla de diferents espècies de cereals, sobretot de blat i sègol, o bé de blat i ordi.

17. Opto per traduir «mesura» a partir d'una lectura poc clara.

18. Lectura proposada de Rocamynlas. Lloc no localitzat.

19. Moneda d'or coneguda a Catalunya amb el nom de principat, copiat del tipus pacífic de Pere de Portugal. Va fer recular a Catalunya el florí de baixa llei. Al mercat estava equiparat al pacífic, tot i que es volia que aquest primer tingués més valor.

20. Ral. No està gens clar el seu valor en aquesta època, ja que la difusió del ral és força posterior, però sembla que podria estar al voltant de dos sous cada ral. Va sorgir com a moneda reial per fer front a les monedes eclesiàstiques i comtals.

CARACTERIOLOGIA DIPLOMÀTICA EXTERNA

— *Mides i forma*: 53,5 × 22,2 cm apaisat.

— *Conservació*: Mal estat de conservació. Diverses taques de fongs a la part esquerra del manuscrit dificulten la lectura, tot i que els marges són fora d'aquestes en la seva major part. També ha estat doblegat. Aspre i gruixut, no està retallat, però sí emmarcat dins d'uns marges respectats.

— *Color*: És una mica fosc, de la mateixa manera que la tinta rogenca, que ja arriba al to marronós. Són indicis d'antiguitat.

— No és opistògraf, encara que al revers hi ha una petita nota explicativa del contingut del document feta pel mateix escriptor.

— *Scriptor*: Hi ha una sola mà al llarg del document, la qual ha escrit la firma de l'interessat i dels testimonis. La causa de la firma no autògrafa pot ser l'analfabetisme del testador, que s'hauria limitat a posar els punts entre la creu del *Signum* de la firma. Aquesta primera mà és la de l'escriptor, ja que a la clàusula final del manuscrit el notari que dona fe de l'acte té una cal·ligrafia diferent i usa una tinta més negra que la de l'autor del document. Aquest mateix notari s'encarrega i fa del seu puny les correccions assenyalades a la clàusula final.

— *Esriptura*: Renaixentista. Pertany a una escola cal·ligràfica diferent a l'anterior.

— *Lletra inicial*: Tot i ser l'habitual i majúscula, aquesta no ha estat ornamentada ni elaborada a part, com indica el color de la tinta.

CARACTERIOLOGIA DIPLOMÀTICA INTERNA

1. Protocol

- a) Invocació: *In nomine domini* (1).
- b) Intitulació: *Ego Berengarius Juliana* (1).

2. Text

- a) Preàmbul (1-4). Recull la direcció *manumissores et...* (2-4).
- b) Disposició (4-23).
 - Voluntat de pagar els deutes (4-5).
 - Disposicions al voltant de l'enterrament (5-9).
 - Disposicions al voltant de la seva esposa (9-10).

- Disposicions al voltant de la seva filla (11-12).
- Disposicions generals monetàries (13).
- Disposicions al voltant de l'hereu (13-16).
- Tutoriatge dels seus fills (16-17).
- c) Clàusules finals de caràcter legal sobre el seu testament (17-18).
- d) Nota al voltant dels seus deutes i els seus préstecs (18-23).

3. Escatocol

- a) Data (17): 1470 (23).
- b) Signes de validació. Signatures (23-25). Testimonis.
- c) Signatura d'Antoni Miquel, notari, i aclaracions del mateix (26 i 27).